

Dalit vrouwen strijden tegen onrecht en onderdrukking

Zr Henriëtte van Luytelaar mmz is de KNR-afgevaardigde in de commissie Justitia et Pax. Zij heeft jarenlang in Brazilië gewerkt en zet zich nu in haar woonplaats Tilburg in voor allochtone vrouwen. Als Medische Missiezuster én als commissie-lid van Justitia et Pax voelt zij zich betrokken bij de wereldwijde strijd voor vrede en gerechtigheid. Zr Henriëtte brengt ons op het spoor van de activiteiten van Justitia et Pax.

Zo heeft deze organisatie vorige maand samen met CMC en Cordaid een internationale conferentie over de mensenrechten van dalit vrouwen georganiseerd. Bij deze conferentie ging het niet alleen *over* deze vrouwen, want er nam ook een grote delegatie van dalit vrouwen aan deel. In deze bijdrage aandacht voor twee vragen:

- (1) wat is/doet Justitia et Pax ?
- (2) hoe is de positie van dalit vrouwen in India?

Justitia et Pax

Justitia et Pax is de katholieke organisatie voor gerechtigheid en vrede. Zij is aanwezig in 128 landen over de hele wereld en in bijna alle landen van Europa. In Nederland werd Justitia et Pax in 1968 opgericht door de Bisschoppenconferentie. De Commissie Justitia et Pax is een platform waarin vertegenwoordigers zitten van katholieke organisaties en sectoren.

Justitia et Pax protesteert tegen schendingen van mensenrechten. Soms zijn dat concrete schendingen als moord en bedreigingen daartoe, huisuitzettingen, martelingen en verdwijningen. Vaak ook gaat het om onrecht dat in structuren, regels en wetten verborgen zit. Justitia et Pax richt zich dan ook vaak tot politici. Justitia et Pax neemt publiek stelling, voert gesprekken met ambtenaren en politici in Nederland, bij de Verenigde Naties in Genève en bij de Europese Commissie in Brussel. Ook organiseert zij studiedagen en geeft publicaties uit. Justitia et Pax combineert stille diplomatie en de mobilisatie van de publieke opinie op de volgende terreinen:

- protest tegen bedreigingen, verdwijningen, executies en tegen andere mensenrechten die geschonden worden. Justitia et Pax doet dat altijd met partners in het Zuiden.
- opkomen voor een humaan, rechtvaardig en ruimhartig asielbeleid in Nederland
- werken aan een multiculturele samenleving waarin solidariteit en pluriformiteit centraal staan
- verzet tegen de doodstraf
- bestrijden van nieuwe armoede in Nederland
- verbeteren van de mensenrechten binnen de katholieke kerk zelf
- studie naar en bewustwording over het belang van godsdienstvrijheid

Dalits

Miljoenen mensen in India worden gediscrimineerd en achtergesteld op basis van hun werk en afkomst. Een grote meerderheid binnen deze groep behoort tot de dalits (kastelozen). Discriminatie op basis van werk en afkomst betekent dat veel dalits sociaal, economisch én politiek worden achtergesteld en vaak buitengesloten worden. Vanwege hun kasteloosheid, armoede en sekse worden dalit-vrouwen vaker slachtoffer van geweld dan vrouwen uit andere bevolkingsgroepen. Kastelozen in India komen voorzichtig in het verweer tegen discriminatie, maar de prijs die ze ervoor betalen is hoog. Dagelijks zijn er ongeveer zeventig gevallen van geweld tegen zogeheten dalits. Officieel bestaat het kastesysteem sinds 1947 niet meer, maar in de praktijk, zeker op het platteland, is het vaak nog aanwezig. Het hindoeïsme kent vier hoofdkasten, die weer opgesplitst worden in talloze subcategorieën. En buiten de hoofdkasten zijn er ook nog de zogeheten backward castes, achtergebleven kasten. Dan pas komen de

dalits die kasteloos zijn, maar tegelijkertijd een categorie op zich vormen, met daarbinnen tientallen subkasten. Het kastenstelsel is bovendien deels terug te vinden onder de Indiase christenen, moslims en boeddhisten, waar dalits eveneens onderaan de hiërarchie staan. Het probleem is dat Indiërs het rangensysteem geïnternaliseerd hebben. Discriminatie van vooral dalits op basis van kaste bestaat nog altijd. De situatie voor dalits is weliswaar sinds 1947 verbeterd, maar het gaat zeer langzaam.

Grofweg zijn er 180 miljoen hindoeïstische dalits en veertig miljoen christelijke, islamitische en boeddhistische dalits. Ze wonen verspreid over het land, de overgrote meerderheid op het platteland. Dalits op het platteland zijn altijd arm geweest, onopgeleid. Ze hebben bijna geen toegang tot onderwijs, gezondheidszorg, politie of justitie. Ze worden gediscrimineerd, vooral door de kasten net boven hen. Ze mogen niet naar bepaalde tempels, niet in bepaalde straten van hun dorp lopen. En er zijn voortdurend geweldsincidenten, zo'n zeventig per dag. En dat aantal zal alleen maar groeien, omdat het sociaal bewustzijn van dalits toeneemt. Vroeger accepteerden dalits het als hogere kasten hun land wilden inpikken, nu durven ze het vaker aan te vechten. Ze zijn beter op de hoogte van hun rechten. Daardoor zijn er meer conflicten, de keerzijde van een positieve ontwikkeling. Naarmate dalits zich meer bewust worden van hun positie en hun rechten, nemen de repercussies en de meer gewelddadige vormen van kastediscriminatie toe.

Een voorbeeld van het toegenomen bewustzijn van dalits is het verhaal van Hikati Devi. De 35-jarige vrouw deed vijf jaar geleden iets wat nog nooit iemand van haar gemeenschap van kasteloozen had gedaan: ze stapte naar de leider van haar dorpje in de deelstaat Bihar om te klagen over een groepje mannen uit de buurt, die vier van haar buurvrouwen hadden meegenomen en verkracht. De vier verkrachte dalitvrouwen uit Devis dorp hadden zelf geen klacht ingediend. Uit angst voor represailles. Maar vooral ook omdat het weinig zou uithalen, zegt Devi, die op bezoek is in New Delhi. De politie is meestal van een hogere kaste, en die kijkt ook op ons neer. Met ongeveer twintig dalitfamilies woont ze aan de rand van het dorpje Golaghat in Bihar. De dalits van Golaghat zijn allemaal dagloners, landarbeiders, in dienst van de boeren, de landeigenaars die in het andere deel van het dorp wonen. Ook zijn de dalits verantwoordelijk voor het opruimen van kadavers in het dorp, werk dat door de hogere kasten gezien wordt als onrein. Zes weken na haar klacht kregen de dalitfamilies 's avonds opnieuw bezoek van een groep mannen, allen van een hogere kaste, met fakkels in hun handen - in het dorp is geen elektriciteit. *Onze mannen hadden we toen al snel weggestuurd om te voorkomen dat we allemaal als weduwen zouden eindigen. Ik werd er uitgepikt door twee van de mannen, als wraak, omdat ik geklaagd had bij de dorpsleider,* vertelt Devi. *Ze namen me mee en verkrachtten me.* Opnieuw deed Devi iets wat nog nooit eerder door een dalit was vertoond in haar dorp. Ze ging naar de politie en deed aangifte. Maar de politie heeft de zaak nooit onderzocht, zegt ze. Zij is omgekocht of zelf bang voor de mannen. *Wat ik ermee bereikt heb is dat er sindsdien geen dalitvrouwen uit mijn buurt zijn verkracht.*

Seksueel geweld en seksuele vernedering is een zeer effectieve manier om dalits, ook dalit-mannen (de mannen van deze vrouwen) op hun plaats te wijzen. Berucht is een veel voorkomend gebruik waarbij een dalit-man bij thuiskomst van het land een paar sandalen bij de ingang van zijn hut aantreft. Dat is een signaal dat zijn vrouw bezoek heeft van de landeigenaar of één van zijn voormannen. De echtgenoot wordt dan geacht om te wachten tot die weer vertrokken is. Uiteraard heeft dit gevolgen voor het gevoel van eigenwaarde en zelf-respect binnen de hele gemeenschap, en in het bijzonder voor de positie van vrouwen daarbinnen. Het is een bekend gegeven dat dalit-mannen hun gevoelens van onmacht en frustratie botvieren op hun eigen vrouwen, die zo dubbel slachtoffer worden van geweld.

Geuzennaam

De aanduiding 'dalits' is in feite een zelfverkozen naam (wat wij in Nederland een 'geuzennaam' noemen) voor een groep die in het verleden bekend stond als 'kastelozen', mensen die geen kaste hebben, die buiten het kastesysteem vallen. In de filosofie van het traditionele hindoeïsme betekent dat dat ze nauwelijks nog mensen genoemd kunnen worden. Een veel gehoorde term in dit verband is die van de 'onaanraakbaren' (*untouchables*). De verwerping en scheiding binnen de Indiase hindoe-samenleving is gebaseerd op een bepaald begrip van rituele zuiverheid, die zich bijvoorbeeld uit in bepaalde voedselvoorschriften. Zo mogen brahmanen (de hoogste kaste) geen vlees eten, en is het eten van het vlees van runderen bij alle hindoes een taboe. Maar de rituele reinheid van het hindoe-kastesysteem gaat veel verder: zo mogen leden van de hogere kasten een kasteloze niet aanraken, zonder zelf 'besmet' te raken en hun rituele zuiverheid te verliezen. Vandaar de term 'onaanraakbaarheid'. En dat aanraken gaat heel ver: niet alleen fysieke aanraking is ongewenst, maar dalits mogen ook niet dezelfde ruimtes betreden als kaste-hindoes, ze mogen bijvoorbeeld niet in de tempel komen, ze mogen niet uit dezelfde bekers drinken (zelfs niet als die tussendoor afgewassen worden), niet van dezelfde waterputten gebruik maken, en soms is het zelfs zo dat een kaste-hindoe niet door de schaduw van een dalit aangeraakt wenst te worden.

Deze 'onaanraakbaarheid' is ook gekoppeld aan bepaalde beroepen, die allemaal te maken hebben met 'onreinheid'. Het smerigste en laagste werk in India is steevast weggelegd voor dalits. Dat zijn de schoonmakers, de vuilnisophalers, de lijkengravers, de leerlooiers etc. Maar ook bijvoorbeeld de trommelaars bij bruiloften en begravenissen: omdat een trommelvel gemaakt is van een beestenhuid, is dit instrument voor hogere kasten onrein, onaanraakbaar. In het verleden hebben dalits ook bekend gestaan onder nog bedenkelijker namen zoals 'pariah's' en dit is nog steeds de naam van een sub-kaste van dalits in Tamil Nadu. Ons woord '*paria*' komt daar rechtstreeks vandaan. Een tijdje is ook de naam 'harijans' in zwang geweest, dat letterlijk 'kinderen van God' betekent, de naam die Gandhi gebruikte voor deze uitgestotenen en verworpenen. Het is feitelijk de enige 'positieve' naam in het rijtje.

Maar bij voorkeur wordt tegenwoordig de naam 'dalits' gebruikt. Het woord '*dalit*' betekent zoiets als 'gespleten, gebroken'. In het Sanskriet heeft het dezelfde stam als het woord 'dal', de bekende Indiase linzensoep. Die soep wordt gemaakt van een soort spliterwten (in India: 'dal'), en vandaar dus ook 'dalit' als gebroken, gespleten, vertrappt. Het geeft het gevoel aan, het zelfbeeld, dat het leven als dalit met zich mee brengt. Het geeft ook een verlangen en streven aan naar heelheid en herstel van recht en eigenwaarde. Vandaar dat de dalits tegenwoordig bij voorkeur deze naam gebruiken.

Geweld en onderdrukking, inclusief het kastesysteem zelf, zijn illegaal en strafbaar. Dalits vinden wat dit betreft de Indiase wet aan hun kant. Maar in de praktijk laat de uitvoering van deze wet te wensen over. Bovendien zijn de politie, de rechters en de ambtenarij, zelf ook doortrokken van kastevooroordelen, als zij al niet actief meedoen aan het geweld. Eén van de grootste problemen als het gaat om geweld tegen dalits en dalit-vrouwen is dan ook de straffeloosheid. Het is eerder regel dan uitzondering, dat de daders van op kastediscriminatie gebaseerd geweld vrijuit gaan. In India zijn er veel groepen en organisaties actief die proberen om het onrecht aan de kaak te stellen. Met volharding en een lange adem is het ook in India soms mogelijk om je recht te halen. Maar het is een lange weg. Gelukkig komt er ook internationaal steeds meer aandacht voor het probleem van kastediscriminatie en het onrecht en geweld waaraan Dalits bloot staan.

Actie

Justitia et Pax werkt samen met partners in India om op te komen voor de rechten van dalits. De internationale conferentie over dalit-vrouwen in Den Haag was de eerste keer dat zij aan het woord kwamen over hun leven. Justitia et Pax probeert dat geluid op het internationale niveau te versterken. Belangrijk was dat de VN-rapporteur tegen racisme en discriminatie en de VN-rapporteur tegen discriminatie op grond van werk en afkomst deel hebben genomen aan de conferentie. Het is belangrijk dat zij in hun rapportages over de situatie van dalit-vrouwen schrijven. De druk op de regering van India moet worden opgevoerd om de wetten die er zijn, ook na te leven. Na de conferentie organiseerde Justitia et Pax daarom een lobbytoer met de dalits naar Brussel om de Europese Commissie en het Europees Parlement tot een krachtige stellingname te bewegen. Ook Nederland heeft een eigen taak te vervullen. Gesprekken met politici en ambtenaren in Den Haag hebben hopelijk bijgedragen aan een actievere rol van Nederland.

Meer weten?: <http://www.justitiaetpax.nl>

Bovenstaand artikel is deels gebaseerd op gegevens uit: *Het andere gezicht van India: Leven als Dalit-vrouw* van Ton Groeneweg, de CMC-deskundige op dit terrein. En op het artikel *Represailles voor al te mondige dalits*. van Philip de Wit in NRC-H, 19 november 2006

Voor verdere informatie kunt u Ton Groeneweg bereiken bij CMC via telefoonnummer 070-3136745 of e-mail: t.groeneweg@cmc.nu

De *'Den Haag Verklaring voor Mensenrechten en Waardigheid van Dalit vrouwen'* is te vinden op de site <http://www.dalits.nl>